

FINLANDS EKONOMISKA UTVECKLING SÅSOM FÖRUTSÄTTNING FÖR DESS POLITISKA SJÄLVSTÄNDIGHET

FÖREDRAG I NATIONALÖKONOMISK FORENING DEN 9. APRIL 1934

Av LEO HARMAJA

I. INLEDNING

DÅ jag har äran att för mina åhörare framställa några drag ur Finlands ekonomiska utveckling, innan landet vunnit sin politiska självständighet och senare, med särskilt beaktande av dess betydelse för nämnda politiska omgestaltning, ber jag att först med några ord få beröra frågan, huru jag kom på tanken att undersöka dessa förhållanden.

Sommaren 1905 vistades jag i vetenskapligt syfte i de skandinaviska länderna och kom då i beröring med många personer, som hade att göra med unionskrisen. Någon frågade mig då, om icke Finland kunde göra på samma sätt som Norge, d. v. s. hos monarken anhålla om att få någon av hans storfurstar till konung; på så sätt skulle Finland bli en självständig stat. Men så fortsatte den frågande: Kommer Finland i ekonomiskt avseende till rätta utan Ryssland? — Den frågan var för en ung magister mycket svår att besvara, oaktat man hade de förberedande nationalekonomiska studierna i kandidatexamen undanstökade. I dem ingingo den tiden nästan inga som helst upplysningar om landets egen folkhushållning och dess förutsättningar, vilka ansågos vara av sekundär betydelse för en studerande på detta område. Först senare upptogs bland kursböckerna ett arbete, som framställde Finlands ekonomiska liv i korta drag, och den boken var skriven av en dansk, *N. C. Frederiksen*; boken var också tryckt här i Danmark. Dess titel lydde: »Finland, dets private og offentlige Økonomi«. En senare studentgeneration har sålunda bättre än vi känt till grunddragen av Finlands folkhushållning och måhända även kunnat besvara dylika frågor. Vår ekonomiska utveckling under det senaste århundradet har också blivit föremål för om-

fattande forskningsarbete¹⁾, som belyst de viktigaste sidorna av saken, och nu ha vi större möjlighet än för några årtionden sedan att klargöra för oss spørsmålet, huruvida Finland då kunde och fortfarande kan ordna sin folkhushållning utan Rysslands bistånd och sålunda i ekonomiskt hänseende äger nödiga förutsättningar för politisk självständighet.

Men för att mina ärade åhörare lättare skulle förstå betydelsen av de förändringar, som under de senaste årtiondena skett på det ekonomiska området, måste landets tidigare utvecklingsskeden i korthet beskrivas. Sålunda kan min framställning delas i tre perioder: 1) 19:nde århundradets förra hälft, då de svensk-finska ekonomiska relationerna ordnades; 2) de därpå följande decennierna, under hvilka Finlands folkhushållning närmade sig den ryska; och den 3) perioden före sekelskiftet och därefter, då den blivande skilsmässan, visserligen omedvetet, småningom förbereddes även på det ekonomiska området och slutligen en självständig finsk folkhushållning skapades. Av dessa perioder innehåller den första många och till innehållet varierande försök till omgestaltning av ifrågavarande förhållanden, varemot under de senare perioderna tydligare riktlinjer kunna konstateras.

2. DE SVENSK-FINSKA RELATIONERNA

Då Finland år 1809 lösrycktes från sin forna ödeskamrat Sverige och gjordes till ett autonomt storfurstendöme, som i nästan alla avseenden hade en särskild stats egenskaper och kännemärken, lades grunden för en ny folkhushållning, den finska. Vårt land, som tidigare kunde anses vara en svensk provins, blev också på detta område upphöjt bland »nationernas antal», för att använda Alexander I:s ord vid Borgå lantdag sagda år. Vad de ekonomiska förhållandena beträffar, önskade ständerna vid nämnda lantdag, att inga större förändringar skulle ske, och stipulationerna i freden i Fredrikshamn innehöllo en direkt hänvisning till att handelsrelationerna med Sverige av sedvänja, genom grannskapet och inbördes behov blivit nästan oupplösliga; sålunda överenskom man om närmare åtgärder till befestande av dessa relationer. Finlands inbyggare beviljades rättighet att från Sverige införa malm, tackjärn, kalk, sten för masugnar och i allmänhet allt, vad den svenska jorden avkastade. Svenskarna åter fingo

¹⁾ Då resultaten huvudsakligen publicerats på finska, kunna ifrågavarande undersökningar här lämnas onämnda.

från Finland utföra boskap, fisk, spannmål, vävnader, tjära, bräder, allehanda husgerådsredskap av trä, timmer och brännved samt i allmänhet alla slags finska jordalster. Denna handel skulle intill oktober 1811 förbli alldeles på samma fot som före kriget och fick ej besväras med förbud eller pålagor, oavsett de inskränkingar, som politiska förhållanden kunde betinga. — Avsikten var sålunda i början att icke på det ekonomiska området fjärma Finland från Sverige. Och när de överenskomna tvenne åren nalkades sitt slut, var man på intetdera hållet ännu beredd att frångå fredsfördragets stadganden i detta hänseende. På grund av en framställning från Sveriges sida förlängdes ifrågavarande artikels giltighetstid med ett år. Ännu följande år var man hugad att förbli på samma ståndpunkt, och på grund av de politiska händelserna var Ryssland villigt att förlänga giltighetstiden ända till slutet av år 1815.

Men under dessa år började man småningom i Sverige befara, att dessa intima handelsrelationer mera voro till nytta för Finland än för det förra moderlandet, som årligen emottog varor till ett högre värde än det utskeppade till sitt östra grannland. Handelsbalansen var sålunda ofördelaktig för Sverige, och detta ansågs vara en stor nackdel; de gamla merkantilistiska handelsbalans-teorierna voro ju på den tiden allmänt godkända. Men svenska huvudstaden, för vars räkning från Finland till jämförelsevis billiga priser hämtades oundgängliga livsförnödenheter, drog nytta av dessa handelsrelationer. Den redan antydda kritiken mot desamma framkom på landsorten, som på grund av importen från Finland hade mindre möjligheter att vinna avsättning för sina lantbruksprodukter i rikets huvudstad. Idkarna av järnindustrin åter ansågo, att handeln med Finland vållade skada för deras intressen genom malm- och tackjärnutförseln, som för Finlands järnbruk var av vital betydelse, så länge landets egna malmförråd, vilka med stor energi undersöktes, visade sig vara otillräckliga. Frågan om ordnandet av dessa handelsförhållanden blev sålunda svårlöst, och det räckte länge, förrän ett avgörande i saken kunde uppnås. Ryska utrikesministern, greve *Nesselrode*, biträdades vid dessa underhandlingar av den finske statsmannen, friherre *Rehbin-der*, sedermera greve och ministerstatssekreterare. Då ett fördrag först på hösten 1817 kom till stånd, frångicks det tidigare systemet, som innebar fritt handelsutbyte mellan Finland och Sverige, och samtidigt bestämdes, att för det egna landets produkter och tillverkningar skulle erläggas högst hälften av de tullavgifter, vilka liknande varor voro underkastade vid införsel med inhemska

fartyg från något annat land; förbjudna varor fingo importeras mot erläggande av 10 %:s värdetull. T. o. m. den viktiga saltinförseln tilläts mot erläggande av samma avgifter, som invånarna i respektive länder hade att betala. Detta blev en betydande avvikelse från det kända produktplakatets stadganden och bestämmelserna om s. k. helfrihet, som avsågo tullättnader för inhemska fartyg. Tjära och beck fingo införas från Finland till Sverige och därifrån åter utskeppas tullfritt. Finlands järnbruk tillerkändes rättighet att fortfarande från Sverige utföra malm och tackjärn till samma värde, som därintills varit dem tillåtet. Dessutom bestämdes, att brännved skulle få importeras från Finland till Sverige mot en bestämd tullavgift. Till handelsfördraget fogades senare en särskild tariff, som innehöll speciella bestämmelser om flera tiotal positioner.

1817 års traktat var avsedd att gälla i åtta års tid, vilket ansågs vara en tillräckligt lång period för att ifrågavarande förhållanden skulle kunna ordnas på ordinarie fot. Men handelsumgänget mellan Finland och Sverige var fortfarande mycket livligt, och avslutandet av ett nytt fördrag också därefter visade sig vara nödvändigt. Då man börjat införa tackjärn från Ryssland till Finland och goda förhoppningar funnos om riklig förekomst av malm inom landet, ansågs införseln av svensk malm och svenskt tackjärn icke mera så önskvärd som tidigare. De rikspolitiska synpunkterna fordrade också ett fjärmande från Sverige och ett närmande till Ryssland på det ekonomiska området. Först år 1828 blev sålunda ett nytt fördrag godkänt. I fartygens rättigheter gjordes vissa inskränkningar, men saltimporten tilläts på samma villkor som tidigare. Vissa varor fingo införas för halv, andra för en tredjedels tullavgift.

Strax efter avslutandet av detta fördrag förklarade kejsaren och storfursten *Nikolai I*, att ehuru han nog, uppskattande betydelsen av den faderliga omvårdnad, som under brodern Alexanders regering kommit landet till del, och med hänsyn till de skadliga påföljder, som ett tvärt avbrott i handelsförbindelserna skulle medfört för Finland, hade tillåtit en förlängning av giltighetstiden med sex år, han med hänsyn till de avsevärda uppoffringar, vilka från kejsardömets sida gjorts för bibehållandet av nämnda handelsförbindelser, och på det att ett sådant handelssystem skulle åstadkommas, vilket bättre skulle motsvara Finlands relationer till Ryssland och de i kejsardömet utfärdade bestämmelserna, förfogat, att efter utgången av dessa sex år ej mera något fördrag om denna sak

för framtiden skulle avslutas med Sverige. Finlands senat befalldes att förbereda lämpliga åtgärder, varigenom Finlands handel och näringsliv småningom kunde erhålla en riktning, vilken bättre skulle motsvara landets dåvarande relationer och stadga dem.

Men detta bestämda program, som var förestavat av politiska synpunkter, kunde icke ens av den mäktige Nikolai I förverkligas. Då frågan senare upptogs till behandling, ansågs avslutandet av ett nytt fördrag åter vara av nöden, och år 1834 kom det slutligen till stånd. De kontraherande makternas fartyg tillförsäkrades allt framgent med hänsyn till särskilda avgifter samma behandling som inhemska fartyg. Den finska allmogens fartyg bibehöllo sina tidigare förmåner i svenska hamnar, och rätten att införa salt i alla svenska och norska hamnar blev fortfarande gällande; reciprok hade de sistnämnda likadana rättigheter i Finland. Bruksägarna fingo från Sverige utföra 40 % mindre tackjärn, men lika mycket järnmalm som förr. Denna export hade likväl underkastats tull. Till fördraget fogades en speciell tariff, som innehöll i någon mån höjda tullavgifter.

Samtidigt vidtog landets regering energiska åtgärder till befrämjande av utförseln av finska lantmannaprodukter till andra orter än svenska hamnar. I detta syfte utbetalades betydande exportpremier.

Det nya handelsfördraget, vars giltighetstid hade bestämts till endast tre år, måste också denna gång ersättas med speciella bestämmelser, som blevo färdiga först år 1838. Till sitt sakliga innehåll vilade dess stadganden på tidigare grund; ändringarna voro till stor del formella. Utförseln av tackjärn och järnmalm från Sverige tilläts till avtagande kvantiteter. Men då de inhemska malmtillgångarna ej visade sig tillräckliga för täckande av landets behov, anhöllo järnbruksågarna i Finland, att genom underhandlingar med regeringen i Sverige dem skulle beviljas rätt att införa ett bestämt belopp tackjärn och järnmalm. Sverige använde då tillfället till att påyrka estergifter från Finlands sida i form av tullåttnader för rökttobak, snus och skrivpapper. Senare föreslogs av Sverige sänkning av importtullen på socker, och en långvarig skriftväxling utvecklade sig om dessa förslag. År 1843 inlämnade borgerskapet i Åbo till monarken en petition, vari hemställdes om bibehållandet av dessa handelsrelationer; den västra delen av landet hade stort intresse för handel och sjöfart på Sverige. Underhandlingarna med Sverige upptogs åter, och förnyande av tilläggsartikeln i 1838 års traktat för en tid av ytterligare sju år föreslogs.

Men härtill ansåg sig Sverige icke kunna samtycka, enär t. o. m. tvenne riksdagar uttryckligen yrkat på att alla undantagstariffer mellan Sverige och Finland borde upphöra. Däremot var Sverige redo, att i händelse av eftergifter från Finlands sida intill år 1851 tillåta export av tackjärn och malm inom tidigare nämnda gränser. Med anledning härav beslöt den finska regeringen, att underhandlingarna skulle avbrytas och av regeringen i Sverige skulle utverkas rätt för de i Utö järngruvor i Sverige delaktiga finska järnbruksägarna att fritt utföra sin malmandel därifrån. Svenska regeringen beklagade då, att avslutandet av fördraget lämnats därhän, och kort därpå beviljades de finska delägarna i Utö gruvor nämnda utförelserätt till utgången av år 1850. Malmexporten blev icke slutförd inom den fastställda tiden, och i sammanhang med fördraget av år 1845 beslöts, att tidigare bestämmelser om exporträtten skulle bibehållas. Av dessa upphävdes en punkt först år 1869. Sålunda kan man säga, att undantagsbestämmelser mellan Finland och Sverige i fråga om handeln voro gällande delvis ännu under senare hälften av förra århundradet.

De ovan framställda upprepade överläggningarna och fördragen rörande handelsförhållandena mellan det gamla moderlandet och Finland torde redan ha visat, huru svårt det kan vara att upplösa en gammal samhörighet, som på det ekonomiska området under förloppet av långa tider skapats mellan grannländer. Men härtill måste ännu några fakta tilläggas.

Då Finland upphöjdes till en autonom stat, hade landet icke ett eget mynt. Under de första decennierna försökte man att få det ryska myntet att såsom lagligt betalningsmedel cirkulera i landet. Men då landets exporthandel fortfarande fördes på Stockholm och priserna erlades i svenskt mynt, funnos i Finland rikliga mängder av detta mynt, isynnerhet i västra delarna av landet. År 1811 grundades Finlands Bank, som började utgiva små sedlar och därigenom försökte tränga de svenska sedlarna ur landet. Följande år, 1812, förbjöds att till Finland införa mindre svenska sedlar än två riksdaler banco, men detta förbud blev icke effektivt, isynnerhet sedan det svenska myntets värde sjönk; Greshams lag gjorde sig gällande också häri. Förbudet mot små sedlar jämte beslagshotet upprepades sedermera, men resultaten voro obetydliga. Efter den politiska skilsmässan hade finnarna visserligen varit tvungna att till svenska penninginstitut med stora belopp likvidera sina skulder, men det oaktat förekom det svenska myntet fortfarande all-

mänt i landet, och i alla transaktioner medborgarna emellan var det faktiskt gällande. Det ryska myntet, som under kriget hade lämnats i Finland såsom ersättning för uppköp, hade sedan försvunnit såsom betalning för rysk spannmål, som med anledning av missväxt inköpts till landet.

Under sådana förhållanden måste regeringen t. o. m. gå in på att mottaga svenskt mynt vid skatteuppbörd, när ingen hade ryska penningar, och skatterna icke kunde på annat sätt indrivnas. Härom måste upprepade påbud utfärdas, speciellt med hänsyn till den västra delen av landet. Då både det ryska och det svenska myntets värde sjönk, måste den officiella kursen flera gånger ändras, och i penningförhållandena rådde stor förvirring. Först år 1840 utfärdades ett manifest, som bestämde, att det ryska silvermyntet blev Finlands huvudmynt och att de gamla sedlarna skulle inlösas mot nya sedlar i sådant förhållande, att $3\frac{1}{2}$ rubel gamla bancoassignmenter motsvarade 1 silverrubel. Införseln av utländska sedlar förbjöds, och i Stockholm växlades finska staten tillhöriga svenska sedlar mot silver. Under tvenne därpå följande år inlöstes det svenska sedelmyntet i Finland på bankens och statens föranstaltande. Man har räknat ut, att under två årtionden från Finland till Stockholm utfördes sedlar motsvarande över 6 milj. riksdaler, vilket med hänsyn till dåtida förhållanden var en väldig summa. I landet användes sedan finska bankens nya sedlar och delvis också ryskt metallmynt. Men förrän detta resultat, som i huvudsak var den mäktige finanschefens, friherre *L. G. von Haartmans* förtjänst, hade uppnåtts, hade mera än tre decennier förgått, oaktat Finland under denna tid hade en mycket litet utvecklad bytshushållning och ifrågavarande förändringar sålunda borde ha kunnat genomföras jämförelsevis lätt.

3. DE FINSK-RYSKA RELATIONERNAS BEFÄSTANDE

Det resultat, som på penningområdet slutligen uppnåtts, hade i viss mån underlättats av den utveckling, som de finsk-ryska handelsförhållandena under dessa årtionden kunnat uppvisa. I början hade man föreställt sig, att dessa relationer skulle bli mycket livliga, och tullgränsen hade först helt och hållet avskaffats. Men redan år 1811 hade gränsbevakningen återställts, och oaktat alla de förändringar, som sedermera mellan Finland och Ryssland vidtagits, har detta system hela tiden bibehållits. År 1812 utfärdades en ny tulltaxa för Finland, men sakligt var densamma endast med vissa undantag en omstilisering av den ryska tariffen;

de speciellt finska intressena beaktades därvid icke. Med hänsyn till lantbrukets främjande förbjöds visserligen införseln av rysk spannmål till Finland, men med anledning av inträffad missväxt återkallades förbudet, och under ett århundrade spelade nämnda handelsartikel en mycket betydande roll i den finsk-ryska handeln.

Finska varor såldes i början av ifrågavarande tidsperiod huvudsakligen av bönder till St. Petersburg och fingo i allmänhet tullfritt införas till Ryssland, antingen utan eller med ursprungsbevis. På 1830-talet ordnades denna trafik genom nya stadganden, som tilläto tullfri försäljning av lantmannaprodukter och på samma gång beviljade för nästan alla ryska varor samma ställning vid införseln till Finland. Vissa varuslag kunde införas endast till ett begränsat belopp, och därigenom togs i bruk ett s. k. limit-system, som sedermera hade en mycket stor ekonomisk betydelse i dessa handelsrelationer. På grund av nämnda stadganden blev handeln mellan Finland och Ryssland mycket livligare än förut. Många finska fabriksprodukter hade småningom en god åtgång i det östra grannlandet. Men då införseln av rysk spannmål blev allt större, var handelsbalansen ur finsk synpunkt passiv. På samma gång kunde det politiska huvudmålet för ryska regeringen, d. v. s. Finlands införlivande med den ryska folkhushållningen, småningom uppnås.

Efter Krim-kriget leddes Rysslands tullpolitik i en liberalare riktning, och med anledning därav fick även Finland litet senare, år 1859, en ny tariff, som nästan betydde en systemförändring på detta område. Samma år ordnades de rysk-finska handelsförhållandena på nytt, och därvid visades gentemot Finland större rättvisa än förut. Införseln av de viktigaste utländska varorna via Ryssland till Finland underkastades tull. Några betydande ryska varor, såsom socker, blevo också tullbelagda vid införsel till Finland. Å andra sidan ökades antalet varor, som hade tullförmåner vid införsel till Ryssland. Isynnerhet hade de finska järn- och bomullsindustriernas alster härefter en betydande avsättning i kejsardömet, och dessa industrigrenar utvecklades sedan i landet till väsentlig del på grund av dessa tullättnader. På 1880-talet framhöllo de experter, som finska regeringen hade tillkallat för att dryfta frågan om metallindustrins främjande, att det viktigaste avsättningsområdet för järnindustrins alster hade varit kejsardömet och att det icke var möjligt att under då gällande tullagstiftning konkurrera med utlandet på den inhemska marknaden. Den finska handelsstatistiken visade också, att utförseln av metaller, metall-

arbeten samt maskiner och apparater i dessa tider nästan uteslutande gick till Ryssland. Detsamma var förhållandet med bomullstygger och kläder, och en betydande exportartikel utgjordes av ved. Samtidigt ökades införseln av rysk spannmål. Visserligen frigavs år 1864 också införseln av spannmål från egentliga främmande orter, men tillsvidare hade Ryssland för sin billiga spannmål nästan monopol inom Finland. Finlands folkhushållning blev sålunda allt mera beroende av handelsumgänget med den östra grannen.

Enligt Finlands officiella handelsstatistik, som började komma ut från och med år 1856, var Rysslands andel under den första femårsperioden nästan $\frac{1}{3}$ av hela importvärdet, närmare sagt 32.2 %; med hänsyn till exporten var motsvarande tal litet över $\frac{1}{4}$ eller närmare sagt 25.9 %. Sålunda var medeltalet för Rysslands andel i hela handelsutbytet under åren 1856—1860 litet över 30 (30.3) %. Under det därpå följande decenniet stego såväl importens som speciellt exportens andelar betydligt, och under senare delen av 1860-talet överskred exportvärdet redan hälften; det utgjorde då 51.3 % av hela exporten. Motsvarande tal på importsidan var litet lägre. Sålunda var Rysslands andel i hela handelsutbytet 48.5 % av totalvärdet. Man kunde då säga, att Finlands och Rysslands ekonomiska relationer alltmera hade utvecklats i den riktning, som under de föregående decennierna ur rikspolitisk synpunkt ansetts vara önskvärd.

4. DET EKONOMISKA FJÄRMANDET MELLAN FINLAND OCH RYSSLAND

Men under 1870-talet var det industriella uppsvinget i Finland mycket stort, och en följd därav var ökningen av både importen från och exporten till det egentliga utlandet. Trävarorna utskeppades västerut och icke till det östra grannlandet; likaså hämtades kolonialvarorna och många andra produkter, som med anledning av den livligare handelsrörelsen hade ökad efterfrågan i landet, västerifrån och till en mindre del från Ryssland. Den relativa betydelse, som spannmålsimporten hade i utrikeshandeln, minskades i början av 1870-talet. Under senare delen av samma decennium uppnådde införseln av ryska varor sitt maximum; dess värde utgjorde då 48.1 % av hela importvärdet. Men i exporthandeln minskades senare Rysslands andel betydligt, och den stannade sedermera vid ungefär 40 %. Också detta belopp ansågs av de ryska industriidkarna vara för mycket, enär det till en

väsentlig del baserade sig på de tullåttnader, som Finland åtnjöt i Ryssland och som på grund av förändringar i den ryska tulltariffen hade fått ökad betydelse. Finlands tulltaxa blev nämligen ändrad år 1869 och var därefter, med vissa undantag, sakligt nästan oförändrad under ett halvsekel, ända till år 1919, då den självständiga republiken skapade sin första tulltariff. I Ryssland åter hade, delvis av fiskaliska skäl, men i alla fall med protektionistiska påföljder, införts flera tullförhöjningar, vilka sedan icke fingo sin motsvarighet i Finlands tulltaxa. Sålunda blev den saktliga inbörden av de tullförmåner, som finnarna hade vid exporten till Ryssland, väsentligt större än tidigare och större än kanske ursprungligen avsetts. Med anledning av det missnöje, som småningom gjorde sig gällande i de industriella kretsarna i Ryssland, utfärdades år 1885 en ny förordning angående de finsk-ryska handelsförhållandena, och därigenom minskades de tullförmåner, som den finska industrin åtnjöt i kejsardömet. För vissa produkter åsattes differensstull vid införsel till kejsardömet; den var lägre än den enligt den allmänna ryska tariffen gällande tullavgiften.

Då de nya stadgandena tillämpades på den finsk-ryska handeln, minskades den östra grannens andel i Finlands import och export mycket betydligt. Under senare hälften av 1880-talet sjönk densamma ifråga om importen till 40.7 %, och under det därpå följande kvinkvenniet var motsvarande tal endast 36.3 %. På utförselsidan nedgingo procenttalen till 38.7 och 34.0. Minskningen berodde på den reducerade åtgången såväl av metaller och metallarbeten samt maskiner och apparater som av bomullstyger. Samtidigt minskades även försäljningen av ved till Petersburg.

År 1891 utfärdades i Ryssland åter en ny tulltariff, vars satsar i många hänseenden voro högre än förut. Redan litet tidigare hade i Ryssland uppställts ett tydligt program för russificeringen av Finland, och detta innehöll också införlivandet av landet med kejsardömet med hänsyn till tullarna. I anledning härav fördes under långa tider överläggningar i tullfrågan i s. k. blandade kommittéer, i vilka medlemmarna voro representanter för de ryska och för de finska intressena. Men resultaten av dessa förberedelser voro ringa. Det insågs tydligt, att tullgränsen mellan Finland och Ryssland icke kunde avskaffas utan skada även för många ryska industrigrenar. Isynnerhet idkarna av pappersindustrin befarade, att den blivande konkurrensen från de finska fabrikernas sida kunde bliva dem övermäktig, och motsatte sig de nya planerna. Med hänsyn till det inflytande, som de i Ryss-

land utövade, voro de för det finska försvaret en mycket värdefull bundsförvant i denna svåra kampanj. En särskild uppmärksamhet ägnades under dessa överläggningar åt de tullprivilegier, som staden Tammerfors redan år 1821 erhållit och som åt fabrikerierna gåvo rättighet att tullfritt införa råämnen, arbetsverktyg och maskiner. I början hade dessa privilegier icke haft någon större betydelse i annat hänseende, än att i Tammerfors grundades Finlaysons bomullsfabrik, som småningom utvecklades till en viktig faktor i textilbranschen. Nämda fristadsrättigheter förnyades år 1855 på 50 års tid, och före utgången av denna period började desamma utnyttjas i mycket högre grad än förut. Vid underhandlingarna om tullfrågan undersöktes dessa privilegier mycket ingående. Det ansågs då naturligt, att ifall dessa privilegier skulle avskaffas, vederbörande industriidkare borde erhålla en årlig ersättning för de fördelar, som de sålunda skulle ha förlorat. Men endast ett par mindre fabriker i Tammerfors anmälde sig villiga att avstå från ifrågavarande rättigheter mot den ersättning, som tullkommittéen hade föreslagit; de övriga och isynnerhet firman Finlayson ville hava full ersättning. Då kommittéen dessutom kom till det resultat, att avskaffandet av tullgränsen skulle ha medfört väsentlig skada för den ryska industrin, kunde det ovannämnda avskräckande tullprogrammet under den svåra förryskningsperioden omkring sekelskiftet icke förverkligas. Finlands folkhushållning kunde sålunda fortfarande utvecklas på egen botten, utan att underkastas de stora förändringar, som avskaffandet av tullgränsen säkert skulle haft till påföljd. Då avgifterna i den ryska tariffen i allmänhet voro dubbelt så höga som i den finska taxan, skulle så stora tullförhöjningar betydligt fördyrat levnadskostnaderna och försvårat de breda folklagrens utkomstmöjligheter i Finland. Likaså skulle statens finanser, som till en mycket stor del baserade sig på tullinkomsterna, rubbats mycket illa genom den ifrågasatta förändringen i tullförhållandena. Men ännu ödesdigrare skulle det ha varit, att Finlands hela folkhushållning, på grund av en naturlig arbetsfördelning och till följd av en allt mera utvecklad byteshushållning även i vårt avlägsna land, småningom skulle knutits till den ryska statskroppen med starka ekonomiska band, vilka vid den blivande politiska skilsmässan skulle ha varit mycket svåra att avskära. För denna stora olycka skonade ödet Finland; tullförhållandena blevo i huvudsak oförändrade.

Om de finsk-ryska handelsrelationerna utfärdades nya föreskrif-

ter år 1897, och även då inskränktes de tidigare förmånerna. Visserligen växte såväl importen från Ryssland som exporten dit, men handeln med andra länder ökades samtidigt mycket snabbare, och sålunda minskades Rysslands andel betydligt. Under femårsperioden 1901—05 utgjordes 38.4 % av Finlands hela importvärde av ryska varor, till en väsentlig del rysk spannmål, som med anledning av då inträffad missväxt importerades i stora mängder, men under följande femårsperiod var motsvarande tal endast 29.4 %, och före kriget, under åren 1911—13, nedgick detsamma till 28.9 %. Vad de exporterade varorna beträffar, sjönk Rysslands andel redan före sekelskiftet under 30 %, och före världskriget, under åren 1911—13, var det i medeltal 28.6 %. Då motsvarande relationstal ett halvt sekel tidigare hade varit nära 50 % och på utförselsidan gått över denna gräns, var förändringen i detta hänseende mycket betydande. Finlands folkhushållning förberedde sig sålunda, visserligen omedvetet, för den blivande stora politiska förändringen.

Den ovan relaterade utvecklingen var till en del också en följd därav, att Ryssland tidigare av finska fabriker beställt båtar, metallarbeten o. d., vilka bildade en viktig faktor i handelsutbytet, men senare hade dessa beställningar inställts, och vederbörande fabriker måste för sina produkter skaffa köpare på annat håll. Även därigenom förbereddes den blivande politiska och ekonomiska skilsmässan, som ännu den tiden säkert var en mycket obestämd tanke för de flesta.

Men ännu före världskriget kom en viktig rysk-finsk tullfråga på dagordningen. Vid sekelskiftet och därefter hade den tyska kvarnindustrin småningom erövat en väsentlig del av den finska marknaden och undanträngt den ryska spannmålen. I många fall var det ursprungligen rysk säd, som köpts av tyska kvarnar och sedan i malet tillstånd sålts till Finland med tillämpning av de fördelar, det tyska tullsystemet gav åt ett sådant »Veredlungsverkehr». För att slippa denna konkurrens belade Ryssland importen av spannmål till Finland från andra länder med en betydande tull, oaktat den finska lantdagens protester och utan beaktande av Finlands konstitution. Denna förordning utfärdades i juli 1914, endast en vecka före världskrigets utbrott; i väntan på denna tull hade de finska importörerna särskild anledning att i god tid förse sina spannmålsmagasiner med stora förråd av tullfri vara. Härigenom stimulerade den olagliga förryskningspolitiken införseln av den viktigaste livsförnödenheten

just före krigstiden, och den nöd, som senare blev följden av en förhindrad import, kunde uppskjutas under någon tid. Också härvidlag kunde man säga, att ödet speciellt skonade Finland, fastän det då såg mycket annorlunda ut.

Ett viktigt område av de finsk-ryska ekonomiska förhållandena måste ännu i korthet beröras. Myntrealisationen av 1840 hade fastställt, att det ryska myntet var landets enda lagliga betalningsmedel, och Finlands Bank gav ut sina sedlar ställda på detta myntslag. Detta var ett mycket väsentligt föreningsband mellan Finland och Ryssland. Men sedan Krim-kriget rubbat den ekonomiska ordningen också på detta område och då det dröjde länge innan Ryssland kunde stabilisera sin valuta, blev det en ekonomisk livsfråga för Finland att få ett eget myntsystem till stånd. Detta lyckades i princip redan i början av 1860-talet, men tidpunkten för den praktiska realiseringen kunde icke ännu bestämmas. Det var vår store statsman *J. V. Snellman*, som lyckades övertyga ryska finansministern om att i det lilla landet behövdes en mindre myntenhet än i det stora ryska riket med dess stora rubel; därefter kunde finska marken präglas i landets eget myntverk, som då genast uppfördes till stöd för landets eget myntsystem. Det räckte icke länge, förrän den finska marken helt och hållet hade undanträngt de ryska pengarna, och sedan den år 1877 stabiliserats på guldbasis, så att en mark motsvarade en franc, hade Finland mycket solida myntförhållanden ända till världskriget. Men till förryskningsprogrammet hörde sedermera också avskaffandet av den finska marken, och flera förordningar emanerade i syfte att i Finland giva rubeln gällande kraft. Detta lyckades likväl praktiskt taget i mycket liten mån, och landets eget mynt bevarade sin ställning nästan utan undantag. Först under krigsåren, då inlösen av Finlands Banks sedlar inställdes och banken av politiska skäl måste notera rubeln högre än vad dess värde på den internationella penningmarknaden var, blev bankens ställning ohållbar och finska marken deprecierades slutligen, till följd av flera ogynnsamma faktorer, till den grad, att en devalvering av finska marken år 1925 ansågs vara den bästa lösningen av myntfrågan, oaktat alla de skador, som därigenom uppstodo. På detta område vållade den ryska regimen sålunda mycket stor förlust för Finlands ekonomiska liv. Men detta skedde under världskriget, då ännu större värden än de ekonomiska gingo förlorade.

5. SJÄLVSTÄNDIGHETSTIDEN

Den ryska revolutionen våren 1917 gjorde sedan slut på tsarväldet och gav en yttre påstöt åt de självständighetssträvanden, som förryskningspolitiken redan tidigare väckt hos mången fosterlandsvän och som under krigsåren vunnit talrika anhängare i landet, i synnerhet bland den yngre generationen. I december 1917 förklarade sig landet självständigt, och sedan ett rött uppror, som understöddes av ryssarna, på våren 1918 underkuvats, kunde den nya republiken börja sin verksamhet på olika områden.

Det är naturligt, att svårigheterna också i det ekonomiska livet voro mångahanda. För hela folket var speciellt livsmedelsbristen under nämnda år en svår olycka. Det kändes då för oss mycket bittert, att spannmålsproduktionen i landet, till följd av den under ett århundrade tullfritt införda ryska spannmålen, hade blivit så otillräcklig. Därför har under självständighetstiden denna produktionsgren i mycket stor grad utvecklats, i synnerhet genom höga skyddstullar. Under de senaste åren, då skörden varit god, har rågodlingen nästan helt och hållet täckt landets behov av denna nödvändighetsartikel. Potatisodlingen, som likaså är av ganska stor vikt, har ökats mycket ansevärt. Också veteodlingen, som tidigare i vårt land varit ringa, har efter kriget kraftigt tilltagit, men med hänsyn till hela livsmedelsfrågan, som för en självständig stat redan ur försvarssynpunkt är av den största betydelse, spelar vetet allt fortfarande en jämförelsevis underordnad roll. I sistnämnda hänseende, d. v. s. med hänsyn till utkomstmöjligheterna på grund av landets egen produktion, har den ekonomiska utvecklingen i Finland under självständighetstiden varit mycket tillfredsställande.

Höga spannmålstullar ha anlitats också för motarbetande av de förluster, som lantbrukarna lidit till följd av den stora prissänkningen på världsmarknaden. Likaså har boskapsskötseln beviljats betydande understöd under den senaste tiden, då avsättningsmöjligheterna i utlandet så starkt reducerats; understöd ha utgått även i form av exportpremier för de viktigaste lantbruksprodukterna, som söka utländska köpare.

Efter kriget har också industrin gått mycket starkt framåt. Sågindustrin har utvecklats till den grad, att exporten av sågade trävaror under flera år överskridit 1 milj. stand. och under förra året var blott obetydligt mindre än detta belopp. Träförädlingen har koncentrerats i cellulosa- och pappersproduktionen, vilka lyckats skaffa sig andra avsättningsorter i stället för den ryska marknaden.

En mycket livlig verksamhet har i Finland under självständighetstiden utvecklats på byggnadsindustrins område. En förbättring av bostadsförhållandena både i städerna och på landsbygden har säkerligen varit mycket önskvärd, och även för uppförandet av andra byggnader än bostäder ha både av industrin och av lantbruket ansevärd summor använts; i sistnämnda hänseende måste även de nybyggnader ihågkommas, som uppförts av f. d. torpare, som blivit självständiga småbrukare till följd av en genomgripande agrarreform av år 1918. Men kapitalinvesteringen i byggnader, som efter kriget endast i städerna stigit till många miljarder mark, gjordes för raskt, och därvid anlätades också för mycket utländska lånemedel. Sålunda blev landets handels- och betalningsbalans år 1928 mycket passiv, och redan samma år gjorde sig penningbristen i landet ganska kännbar. Bankerna förde därefter en strängare kreditpolitik, och då depressionen på världsmarknaden kom till, var följden en ekonomisk kris, som utbredde sig på nästan alla områden.

Under dessa förhållanden inskränktes införseln av utländska varor till ett minimum. Finska folket visade under flera år, att det nog, om så behöves, kan komma till rätta med mycket små mängder kolonialvaror och andra njutningsmedel. Till följd av importminskningen och oaktat priserna på många exportartiklar voro låga, lyckades landet inom några år uppnå en mycket aktiv handelsbalans. En naturlig följd därav är, att även betalningsbalansen alltmera förbättrats. Man har beräknat, att Finland i slutet av år 1929 hade kortfristiga skulder till utlandet till ett belopp av inalles 3100 miljoner mark netto, d. v. s. tillgodohavandena avdragna. Visserligen konsoliderades en del därav under år 1930, men ställningen var likväl ohållbar, och när även Finland hösten 1931 måste frångå guldmyntfoten, var detta en viktig faktor i finanskrisen. Men samma år var exportens värde nästan 1 miljard mark större än för motsvarande importens siffra, och situationen började småningom förbättras. Kraven på inflation, som på sommaren 1932 voro mycket intensiva i synnerhet bland de nödställda agrarerna, gjorde även stor skada, men därefter började tilliten till finska markens framtid ökas i alla kretsar, och exportöverskottet, som var över 1100 miljoner mark, verkade åter mycket förmånligt. I fjol var detta överskott redan 1362 miljoner, och dess verkningar ha sedan blivit tydligt kännbara. Vid årsskiftet kunde man redan konstatera, att landets kortfristiga tillgodohavanden åtminstone motsvarade, sannolikt även något över-

stego dess utländska skulder. Detta betyder, att Finland på några få år betalat mera än 3 miljarder mark till utlandet och därigenom befriat folkhushållningen från risken att drabbas av sådana vådor, som de osäkra valutaförhållandena kunna medföra, såsom erfarenheten så tydligt har utvisat. Landets ekonomiska självständighet har sålunda mycket kännbart stadgats.

Men följderna av handels- och betalningsbalansens utveckling i positiv riktning komma till synes också på annat håll. Ställningen på penningmarknaden har helt och hållet förändrats. Då bankerna inskränkte sin kreditgivning samtidigt som inkomsterna i alla näringsgrenar och samhällsklasser minskades, blev penningbristen, i synnerhet i landsorten, mycket stor, och många lägenheter, som använt kredit i för stor utsträckning, måste säljas genom tvångsauktion. I fjol var antalet sådana auktioner i det närmaste 3300. Med anledning härav ha många åtgärder vidtagits i syfte att hjälpa de nödställda och läget börjar redan förbättras också på detta område. Räntenivån, som på hösten 1931 steg så högt, att Finlands Banks minimidiskonto nådde 9 %, har sedan småningom kunnat sänkas; vid jultiden senaste år började centralbanken på de bästa krediterna tillämpa så låga diskontosatser som 4½ %. Man får gå ända till förkrigstiden för att träffa en motsvarighet till dessa räntor i vårt land.

Vad arbetsförhållandena beträffar, har depressionen på världsmarknaden även i Finland vållat en sådan arbetslöshet, som tidigare ej varit känd hos oss. Därför har staten satt i gång stora reservarbeten för att lätta arbetsbristen, och kommunerna ha haft stora utgifter för fattigvården, då understödstagarnas antal till följd av arbetslösheten starkt vuxit. Lönenivån har också i många arbeten varit så låg, att familjen icke kunnat erhålla sin utkomst av familjefaderns ringa inkomst.

Men för närvarande äro utsikterna redan bättre. Arbetsstillfällena ha ökats, i synnerhet på landsorten, där skogsarbeten varit i gång i stor utsträckning, sedan trävarorna på världsmarknaden nått större efterfrågan. Lönerna ha också börjat stiga.

För en ljusare uppfattning av det ekonomiska läget talar också det faktum, att flera industriella företag, för att utvidga produktionen, satt i gång betydande nybyggnadsarbeten, och nya stora maskiner ha mångenstädes anskaffats. Sedan utrikeshandeln blivit livligare och tulluppbörden stigit, ha statens finanser betydligt förbättrats, och Statsskulden, som i jämförelse med statsverkets tillgångar icke är avskräckande, har under den senaste tiden minskats.

Man torde sålunda på goda grunder kunna säga, att det ekonomiska livet i Finland åter börjar gå i normala gängor. Man kunde kanske även våga påståendet, att i vissa hänseenden förhållandena hos oss redan äro mera stadgade än i många andra länder.

6. SAMMANFATTNING

Om man nu på grund av det, som ovan i korthet anförts, ville besvara den i början uppställda frågan, huruvida Finland i ekonomiskt hänseende har förutsättningar att komma till rätta såsom självständig stat utan att vara beroende av grannarnas bistånd, torde man på grund av vunnen erfarenhet utan tvekan kunna ge ett jakande svar. Under den korta självständighetstiden har landets ekonomiska utveckling gått mycket raskt framåt: lantbruket producerar de nödvändigaste livsmedlen i nästan tillräcklig mängd, av ladugårdsprodukter har en betydande del exporterats, industrin har på de viktigaste områdena att uppvisa ett verkligt uppsving, och landets kreditförhållanden, som under depressionsåren underkastats svåra prövningar, ha i grund och botten varit solida; i skötseln av statens finanser under de sista tunga åren ha icke alltför stora svårigheter förekommit.

Allt detta bevisar, att Finlands folkhushållning, som under 19:de århundradets förra hälft genomgick så växlande utvecklingsskeden, förrän densamma kunde lösryckas från den tidigare gemenskapen med grannen på andra sidan Bottenhavet, sedermera, vid sekelskiftet och under självständighetsåren, utan oövervinnerliga svårigheter efter skilsmässan från den mäktiga östra grannen, under en jämförelsevis kort tid blivit en tillförlitlig bas för landets självständiga tillvaro såsom en politisk enhet i Norden. De ekonomiska betingelserna kunna visserligen icke allena avgöra ett folks öde i detta hänseende, men om de saknades, vore det hela på lös grund.

För en finne är det en icke ringa anledning till tillfredsställelse att kunna komma till ett positivt resultat i det ovan behandlade ämnet. Men jag vågar hoppas, att samma uppfattning kunde vinna anhängare också utanför landets gränser.
